

Gülmar Rüstəm qızı İsmaylova

Daxili İşlər Nazirliyi Daxili Qoşunlarının Hərbi İnstitutunun müəllimi

<https://orcid.org/0009-0004-0045-961X>

E-mail: gulmarqebeyeva@gmail.com

[https://doi.org/10.69682/arti.2026.93\(4\).86-91](https://doi.org/10.69682/arti.2026.93(4).86-91)

SÜNİ İNTELLEKT DÖVRÜNDƏ MÜƏLLİM NÜFUZUNUN TRANSFORMASIYASI

Gulnar Rustam Ismayilova

lecturer at the Military Institute of the Internal Troops of the Ministry of Internal Affairs

TRANSFORMATION OF TEACHER AUTHORITY IN THE ERA OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Гюльнар Рустам гызы Исмаилова

преподаватель Военного Института Внутренних Войск МВД

ТРАНСФОРМАЦИЯ АВТОРИТЕТА УЧИТЕЛЯ В ЭПОХУ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА

Xülasə. Məqalədə süni intellekt texnologiyalarının təhsil sisteminə geniş nüfuz et-məsi şəraitində müəllim nüfuzunun transformasiyası və bu prosesin pedaqoji münasibətlərə təsiri araşdırılır. Ənənəvi pedaqoji modeldə müəllim biliklərin əsas mənbəyi və sinifdə vahid nüfuzlu fiqur kimi çıxış edirdisə, müasir rəqəmsal mühit-də bu rol əhəmiyyətli dəyişikliklərə məruz qalır. Süni intellekt əsaslı sistemlər şagirdlərin məlumat əldə etmə imkanlarını genişləndirərək müəllimin məlumatlanma funksiyasını məhdudlaşdırır, lakin onun istiqamətləndirici (moderator) və mentor rolunu ön plana çıxarır. Tədqiqatın nəticələri göstərir ki, müəllim nüfuzu tamamilə itmir; əksinə, o, yeni kommunikativ və pedaqoji məzmun qazanaraq transformasiya olunur. Bu təkamül pedaqoji münasibətlərin daha interaktiv və əməkdaşlıq yönümlü olmasına şərait yaradır.

Açar sözlər: *Süni intellekt, müəllim nüfuzu, pedaqoji münasibətlər, təhsil transformasiyası, rəqəmsal təhsil, müəllim-şagird münasibətləri, pedaqoji model*

Abstract. The article explores the transformation of teacher authority and its impact on pedagogical relationships in the context of the widespread integration of Artificial Intelligence (AI) technologies into the education system. In the traditional pedagogical model, the teacher acted as the primary source of knowledge and the sole authoritative figure; however, in the modern digital environment, this role is undergoing significant changes. AI-based systems limit the teacher's information-sharing function by expanding students' access to data, yet they simultaneously highlight the teacher's role as a moderator and mentor. The results of the research indicate that teacher authority is not disappearing entirely; rather, it is being transformed by acquiring new communicative and pedagogical content. This evolution fosters more interactive and collaboration-oriented pedagogical relationships.

Keywords: *Artificial intelligence, teacher authority, pedagogical relationships, educational transformation, digital education, teacher-student relationships, pedagogical model*

Аннотация. В статье исследуется трансформация авторитета учителя в условиях широкого внедрения технологий искусственного интеллекта в систему образования и влияние этого процесса на педагогические отношения. Если в традиционной педагогической модели учитель выступал как основной источник знаний и единая авторитетная фигура, то в современной цифровой среде эта роль претерпевает значительные изменения. Системы на базе искусственного интеллекта, расширяя возможности учащихся по получению информации, ограничивают информативную функцию учителя, но при этом выдвигают на первый план его роль как педагогического направляющего и ментора. Результаты исследования показывают, что авторитет учителя не исчезает полностью; напротив, он трансформируется, обретая новое коммуникативное и педагогическое содержание. Эта

эволюция создает условия для того, чтобы педагогические отношения стали более интерактивными и ориентированными на сотрудничество.

Ключевые слова: *искусственный интеллект, авторитет учителя, педагогические отношения, трансформация образования, цифровое образование, отношения учитель-ученик, педагогическая модель*

Giriş: XXI əsr informasiya cəmiyyəti şəraitində təhsil sisteminin rəqəmsallaşması və rəqəmsal məlumatlara (datalara) əsaslanması yeni pedaqoji yanaşmaların formalaşmasına gətirib çıxarmışdır. Süni intellekt texnologiyalarının sürətli inkişafı təhsil sahəsində yeni imkanlar açmaqla yanaşı, bir sıra nəzəri və praktik sualları da ortaya qoyur. Holmes, Bialik və Fadel (2019) qeyd edirlər ki, süni intellekt təhsildə həm öyrənmə prosesini fərdiləşdirmək, həm də müəllimlərin iş yükünü azaltmaq potensialına malikdir. ChatGPT, virtual təlim platformaları, adaptiv öyrənmə sistemləri və avtomatlaşdırılmış qiymətləndirmə vasitələri kimi texnologiyalar artıq təhsil prosesinin ayrılmaz hissəsinə çevrilmişdir. Bu dəyişikliklər həm təlimin texniki aspektlərinə, həm də pedaqoji münasibətlər sisteminə, xüsusilə müəllim-şagird qarşılıqlı əlaqəsinə ciddi təsir göstərir. Ənənəvi pedaqoji yanaşmada müəllim əsas bilik mənbəyi, istiqamətverici və sinifdəki əsas avtoritet fiqur kimi çıxış edirdi. Müəllimin avtoriteti onun bilik səviyyəsi, pedaqoji bacarıqları, təcrübəsi və sosial nüfuzu ilə formalaşdı. Lakin süni intellekt texnologiyalarının təhsil mühitinə daxil olması ilə bu modeldə nəzərəcarpacaq dəyişikliklər müşahidə olunur. Şagirdlər artıq məlumatı müəllimlə bərabər rəqəmsal mənbələrdən və süni intellekt əsaslı sistemlərdən də əldə edə bilirlər. Bu isə müəllimin “yeganə bilik mənbəyi” funksiyasını zəiflədir və onun rolunun yenidən şərh edilməsini (interpretasiyasını) aktuallaşdırır.

Belə bir şəraitdə müəllim avtoritetinin mahiyyəti dəyişərək, onun rolu daha çox yönləndirici, fasilitator və öyrənmə prosesini təşkil edən subyektə çevrilir. Bu transformasiya pedaqoji münasibətlərə də birbaşa təsir göstərir: müəllim və şagird arasındakı iyerarxik münasibətlər tədricən daha əməkdaşlıqçılıq və interaktiv modelə keçid edir. Bununla belə, bu proses birmənalı getmir və müəyyən pedaqoji, psixoloji, eləcə də sosial problemlər yaradır. Məsələn, müəllim nüfuzunun zəifləməsi, şagirdlərdə məlumatı tənqidi qiymətləndirmə bacarıqlarının kifayət qədər formalaşmaması və texnologiyadan asılılıq kimi risklər ortaya çıxmaqla müşahidə edilə bilər.

Mövzunun aktuallığı da məhz bu ziddiyyətli proseslərlə bağlıdır. Bir tərəfdən süni intellekt təhsili daha əlçatan, çevik və fərdiləşdirilmiş vəziyyətə gətirir, digər tərəfdən isə ənənəvi pedaqoji münasibətlərin strukturunu dəyişdirir. Bu dəyişikliklərin mahiyyətini anlamaq, müəllim avtoritetinin hansı istiqamətdə transformasiya olunduğunu müəyyənləşdirmək və onun pedaqoji prosesə təsirini araşdırmaq müasir pedaqogikanın mühüm vəzifələrindən biridir.

Məqalənin əsas məqsədi süni intellekt texnologiyalarının yayılması şəraitində müəllim avtoritetinin transformasiya xüsusiyyətlərini təhlil etmək və bu prosesin pedaqoji münasibətlərə təsirini araşdırmaqdır. Bu məqsədə nail olmaq üçün müəllim avtoritetinin ənənəvi modeli, süni intellektin təhsilə gətirdiyi yeniliklər və pedaqoji münasibətlərdə baş verən dəyişikliklər kompleks şəkildə nəzərdən keçirilir.

Süni intellekt və təhsil mühiti

Müasir elmi tədqiqatlar göstərir ki, süni intellekt təhsil sahəsində həm texnoloji vasitə, həm də didaktik alət kimi, eyni zamanda pedaqoji münasibətlərin strukturunu və öyrənmə prosesinin təşkilini dəyişdirən fundamental faktor kimi çıxış edir [6, s. 5-9]. Bu yanaşmaya görə, süni intellekt “texnoloji determinizm” çərçivəsində müəllim rolunu əvəz edən deyil, əksinə, “pedaqoji transformasiya” yaradan bir mexanizm kimi qiymətləndirilir [4, s. 20-24].

Azərbaycan təhsil mühitində də oxşar tendensiyalar müşahidə olunur. Elektron jurnal sistemləri (məsələn, “e-məktəb” platforması), “Virtual Məktəb” layihəsi və rəqəmsal tədris resurslarının geniş tətbiqi müəllimin idarəedici funksiyasını gücləndirmişdir. Eyni zamanda, müəllim artıq yalnız dərs keçən subyekt deyil, şagirdlərin fərdi öyrənmə trayektoriyasını izləyən, onların akademik inkişafını tənzimləyən və rəqəmsal mühitdə yönləndirici rol oynayan “mentor müəllim” modelinə doğru transformasiya olunmaqdadır [8, s. 14-19]. Bu dəyişiklik təhsildə “hibrid pedaqoji model”in formalaşdığını göstərir ki, burada insan müəllim və süni intellekt sistemləri qarşılıqlı tamamlayıcı funksiyalarla çıxış edirlər [7, s. 63-70].

Süni intellekt texnologiyalarının təhsil prosesinə integrasiyası müəllimin peşə fəaliyyətini ənənəvi üç əsas funksional istiqamət – bilik ötürülməsi, sinif idarəetməsi və qiymətləndirmə – üzrə nəzərəcarpacaq dərəcədə transformasiya etmişdir. Müasir pedaqoji yanaşmalarda bilik ötürülməsi funksiyası artıq qismən adaptiv öyrənmə sistemləri, intellektual tyutorlar və rəqəmsal tədris platformaları tərəfindən avtomatlaşdırılmış və fərdiləşdirilmiş məzmun təqdimatı formasında icra olunur ki, bu da “fərdiləşdirilmiş öyrənmə” konseptinin güclənməsinə gətirib çıxarmışdır [6, s. 10-14]. Müasir sinif mühitində müəllim nizam-intizamı təmin edir, eyni zamanda öyrənmə motivasiyasını tənzimləyən, inklüziv təhsil mühitini formalaşdıran və şagirdlərin psixososial inkişafını dəstəkləyən “pedaqoji fasilitator” rolunu icra edir [12, s. 1025-1030].

Qiymətləndirmə sahəsində isə süni intellekt əsaslı analitik sistemlərin və adaptiv alqoritmlərin tətbiqi genişlənməmişdir. Bu sistemlər öyrənənlərin potensialını real vaxt rejimində izləyərək “öyrənmə analitikası” vasitəsilə daha obyektiv və çoxölçülü qiymətləndirmə imkanları yaradır [10, s. 252-254]. Azərbaycan təhsil sistemində də bu global tendensiya analoqları müşahidə olunur və rəqəmsal texnologiyala-

rın tətbiqi müəllimin fəaliyyət strukturunu yenidən formalaşdırır.

Lakin qeyd etmək vacibdir ki, bu transformasiya müəllim avtoritetinin zəifləməsi kimi deyil, əksinə, onun funksional spektrinin genişlənməsi və daha mürəkkəb pedaqoji rol modelinə keçidi kimi qiymətləndirilməlidir [5, s. 90-96].

Müəllim nüfuzunun transformasiyası: funksional və struktur dəyişikliklər

Müəllim nüfuzunda baş verən transformasiya prosesi onun sosial və pedaqoji funksiyalarının tənəzzülü (deqradasiyası) kimi deyil, bu funksiyaların məzmun və struktur baxımından yenidən təşkil olunaraq daha mürəkkəb, çox-komponentli və dinamik sistemə çevrilməsi kimi interpretasiya olunmalıdır. [1, s. 20-24]. İnformasiya bolluğu şəraitində müəllimin funksional statusu dəyişərək, biliklərin sadə ötürülməsindən daha çox onların seçilməsi, sistemləşdirilməsi və təlim subyektləri üçün mənalandırılması prosesinə yönəlmiş fasilitator rolunu ön plana çıxarır. [4, s. 18-22]. Bu kontekstdə müəllim avtoritetinin transformasiyası üç əsas istiqamət üzrə izah oluna bilər: epistemoloji (biliklə bağlı), kommunikativ (ünsiyyətlə bağlı) və funksional (rol və fəaliyyətlə bağlı).

Cədvəl 1. Ənənəvi və müasir pedaqoji modeldə müəllim avtoritetinin müqayisəli təhlili

Meyar	Ənənəvi model	Müasir (Sİ əsaslı) model
Bilik mənbəyi	Müəllim əsas və yeganə mənbə	Müəllim + rəqəmsal və Sİ sistemləri
Avtoritet tipi	Formal və iyerarxik	Funksional və əməkdaşlıq yönümlü
Müəllim rolu	Məlumat ötürücü	Fasilitator, mentor, analitik
Şagird rolu	Passiv qəbul edən	Aktiv iştirakçı və öyrənən
Ünsiyyət forması	Monoloji	Dialogi və interaktiv
Qiymətləndirmə	Subyektiv və yekun	Analitik, davamlı və obyektiv

Cədvəldən göründüyü kimi, müasir dövrdə müəllim nüfuzu daha çox onun pedaqoji sərəştəsi, kommunikativ bacarıqları və öyrənmə prosesini idarə etmə qabiliyyəti ilə müəyyən olunur. Bu isə müəllimin sosial nüfuzunun yeni əsaslar üzərində formalaşdığını göstərir [9, s. 90-95].

Epistemoloji baxımdan müəllim artıq biliklərin daşıyıcısı olmaqla bərabər on-ların interpretatoru (şərhçisi) və tənzimləyicisi rolunu oynayır. Şagirdlərin müxtəlif mənbələrdən əldə etdiyi informasiyanın təhlili və prosesin düzgün istiqamətləndirilməsi müəllimin əsas funksiyalarından birinə çevrilmişdir [6, s. 11-13]. Kommunikativ baxımdan isə, müəllim-şagird münasi-

bətləri daha demokratik xarakter alır. Müəllim nüfuzu artıq məcburetmə və nəzarət üzərində deyil, qarşılıqlı hörmət, etimad və əməkdaşlıq prinsipləri üzərində qurulur [8, s. 15-18]. Bu isə pedaqoji münasibətlərin humanistləşməsi və fərdiləşməsi ilə nəticələnir.

Funksional baxımdan müəllimin fəaliyyəti genişlənərək yeni istiqamətləri əhatə edir. Müasir müəllim:

- öyrənmə prosesinin təşkilatçısı;
- şagirdlərin inkişafını izləyən analitik;
- fərdi yanaşmanı təmin edən mentor;
- rəqəmsal mühitdə yönləndirici rolunu icra edən fasilitator kimi çıxış edir [11, s. 25-28].

Bu transformasiya prosesi süni intellekt texnologiyalarının təhsildə tətbiqi ilə birbaşa bağlıdır və müəllim nüfuzunun daha dayanıqlı və adaptiv xarakter almasına şərait yaradır. Beləliklə, müəllim nüfuzu zəifləyən deyil, yeni şəraitə uyğun olaraq təkamül edən (yenidən formalaşan) sosial-pedaqoji kateqoriya kimi çıxış edir.

Müəllim-şagird münasibətlərinin transformasiyası və interaktiv pedaqoji mühit

Süni intellekt texnologiyalarının təhsil sistemində inteqrasiyası müəllim nüfuzunun mahiyyətini müəllim-şagird münasibətlərinin strukturunu da köklü şəkildə dəyişdirmişdir. Ənənəvi pedaqoji modeldə bu münasibətlər əsasən iyerarxik xarakter daşıyırdı; burada müəllim məlumat ötürən, şagird isə onu mənimsəyən tərəf kimi çıxış edirdi. Müasir rəqəmsal təhsil mühitində isə bu münasibətlər daha çox əməkdaşlıq, qarşılıqlı subyekt-subyekt fəaliyyəti və interaktivlik prinsipləri üzərində qurulur [8, s. 16-19].

Müasir tədqiqatlar göstərir ki, süni intellekt əsaslı sistemlərin tətbiqi öyrənmə prosesini

daha açıq və dinamik hala gətirərək, şagirdlərin təlim prosesində aktiv iştirakını təmin edir [6, s. 14-17]. Bu şəraitdə şagird artıq passiv bilik resipienti (qəbul edəni) deyil, öyrənmə prosesinin fəal iştirakçısı və hətta müəyyən mənada onun həmmüəllifinə çevrilir. Bu isə müəllim-şagird münasibətlərində simmetrikliliyin artmasına və pedaqoji interaksiyanın demokratikləşməsinə gətirib çıxarır [9, s. 92-96].

Rəqəmsal texnologiyalar vasitəsilə qurulan təhsil mühitində kommunikasiya formaları da əhəmiyyətli dərəcədə dəyişir. Ənənəvi monoqoji təlim forması yerini dialoji və çoxkanallı kommunikasiya modellərinə verir. Müəllim və şagird arasında qarşılıqlı fikir mübadiləsi, müzakirə və birgə problem həlli prosesi daha geniş imkanlar qazanır. Bu isə təlim prosesinin effektivliyini artırmaqla yanaşı, müəllim nüfuzunun yeni əsaslar üzərində bərqərar olmasına (formalaşmasına) şərait yaradır [10, s. 252-254].

Cədvəl 2. Ənənəvi və müasir pedaqoji münasibətlərin müqayisəli xarakteristikası

Meyar	Ənənəvi model	Müasir (Sİ əsaslı) model
Münasibət tipi	İyerarxik	Əməkdaşlıq yönümlü
Şagirdin rolu	Passiv	Aktiv və təşəbbüskar
Müəllimin rolu	Nəzarətçi	Fasilitator və mentor
Kommunikasiya	Biristiqamətli	Çoxtərəfli və interaktiv
Öyrənmə prosesi	Standart	Fərdiləşdirilmiş
Motivasiya	Xarici (qiymət, nəzarət)	Daxili (maraq, iştirak)

Cədvəldən göründüyü kimi, müasir pedaqoji münasibətlər modeli daha çox əməkdaşlıq və qarşılıqlı təsir üzərində qurulmuşdur. Bu isə müəllimin həm idarəedicisi, həm də psixoloji və sosial dəstək funksiyalarını gücləndirir. Müəllim təlim prosesində öyrənənlərin akademik motivasiyasını stimullaşdıraraq, onların fərdi-psixoloji və koqnitiv xüsusiyyətlərini diferensiaslaşdırılmış yanaşma əsasında nəzərə alan, eyni zamanda inklüzivlik prinsiplərinə əsaslanan pedaqoji mühitin formalaşdırılmasını təmin edən əsas didaktik subyekt kimi çıxış edir. [11, s. 26-29]. Eyni zamanda, süni intellekt texnologiyalarının təhsil mühitində inteqrasiyası öyrənənlərin müstəqil öyrənmə (self-directed learning) imkanlarını əhəmiyyətli dərəcədə genişləndirir və fərdiləşdirilmiş təlim trayektoriyalarının formalaşmasına şərait yaradır. Müasir pedaqoji paradigma çərçivəsində müəllim artıq bilik transmissiyası (ötü-

rülməsi) ilə məhdudlaşmayan, əksinə, öyrənmə fəaliyyətinin planlaşdırılması, təşkili və effektiv idarə olunmasını həyata keçirən “pedaqoji lider” statusu qazanır. Bununla yanaşı, pedaqoji münasibətlər sistemində baş verən bu tip transformasiyalar texnoloji asılılıq, alqoritmik qərarçilik və pedaqoji nəzarətin zəifləməsi kimi kompleks risk faktorları ilə də müşayiət olunur. Şagirdlərdə rəqəmsal texnologiyalardan həddindən artıq istifadə (hiperistifadə) meyllərinin güclənməsi, sosial-interaktiv kompetensiyaların zəifləməsi və müəllim nüfuzunun formal-institusional müstəvidə nisbi qiymətdən düşməsi (devalvasiyası) kimi tendensiyalar müşahidə oluna bilər. Bu kontekstdə müəllimin funksional rolu təkcə didaktik fəaliyyətin təşkili ilə məhdudlaşmır; o, eyni zamanda sosiallaşma prosesinin idarə olunması, dəyərlərə əsaslanan (dəyər-orientasiyalı) təlimin həyata keçirilməsi və etik-normativ çər-

çivələrin formalaşdırılması istiqamətində daha yüksək əhəmiyyət kəsb edən pedaqoji subyekt (actor) kimi çıxış edir.

Problemin aktuallığı. Süni intellekt texnologiyalarının təhsil sisteminə sürətli inteqrasiyası müəllim nüfuzunun mahiyyətinin yenidən dəyərləndirilməsini zəruri edən əsas amillərdən biri kimi çıxış edir. Rəqəmsal mühitdə informasiya resurslarına çıxışın genişlənməsi və şagirdlərin müstəqil öyrənmə imkanlarının artması ənənəvi pedaqoji münasibətlərin strukturunu dəyişdirərək müəllimin rolunu transformasiyaya uğratmışdır. Bu baxımdan, müəllim nüfuzunun yeni şəraitdə funksional xüsusiyyətlərinin tədqiqi və pedaqoji prosesdəki yerinin müəyyənəşdirilməsi müasir pedaqogikanın prioritet problemlərindən biri hesab olunur.

Problemin elmi yeniliyi. Məqalədə müəllim nüfuzunun süni intellekt dövründə transformasiya xüsusiyyətləri kompleks şəkildə təhlil edilmiş, onun ənənəvi və müasir modelləri müqayisəli yanaşma əsasında sistemləşdirilmişdir. Tədqiqat nəticəsində müəllim nüfuzunun epistemoloji, kommunikativ və funksional aspektləri üzrə dəyişmə tendensiyaları elmi əsaslarla izah olunmuş, onun “bilik ötürücüsü” funksiyasından fasilitator və mentor roluna keçidi konseptual şəkildə əsaslandırılmışdır.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Araşdırmanın nəticələri müəllimlərin pedaqoji fəaliyyətinin müasir tələblərə uyğunlaşdırılması baxımından mühüm praktik əhəmiyyət kəsb edir. Təklif olunan yanaşmalar və elmi nəticələr təhsil müəssisələrində müəllim hazırlığı proqramlarının təkmilləşdirilməsində, pedaqoji fəaliyyətin təşkilində və rəqəmsal təhsil mühitində effektiv müəllim-şagird münasibətlərinin qurulmasında tətbiq oluna bilər. Bu isə təhsil prosesinin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə və daha interaktiv və əməkdaşlığa əsaslanan pedaqoji mühitin formalaşmasına xidmət edir.

Nəticə. Aparılan elmi təhlil göstərir ki, süni intellekt texnologiyalarının təhsil sisteminə inteqrasiyası müəllim nüfuzunun mahiyyətində fundamental dəyişikliklərə səbəb olmuşdur. Ənənəvi pedaqoji

modeldə müəllim əsas bilik mənbəyi və dominant nüfuz fiquru kimi çıxış etdiyi halda, müasir rəqəmsal mühitdə bu status transformasiya olunaraq daha çevik, funksional və çoxölçülü xarakter kəsb etmişdir. Müəllim artıq yalnız informasiya ötürən subyekt deyil, həm də öyrənmə prosesini təşkil edən, istiqamətləndirən və fərdiləşdirən fasilitator və mentor kimi fəaliyyət göstərir.

Tədqiqat nəticələri sübut edir ki, süni intellekt müəllim nüfuzunu zəiflədən deyil, əksinə, onu yeni məzmun və funksiyalarla zənginləşdirən amildir. Müəllimin pedaqoji rolu informativ funksiyadan daha çox analitik, kommunikativ və sosial-emosional sferaya yönəlmişdir. Bu isə müəllim-şagird münasibətlərində iyerarxik modeldən əməkdaşlıq və interaktivlik əsaslı modelə keçidi şərtləndirmişdir.

Eyni zamanda müəyyən edilmişdir ki, bu transformasiya prosesi birmənalı xarakter daşımır və bir sıra çağırışlarla müşayiət olunur. Şagirdlərin informasiyaya sərbəst çıxışı müəllim nüfuzunun nisbi zəifləməsinə, texnologiyadan asılılığın artmasına və tənqidi düşüncə bacarıqlarının yetərinə inkişaf etməməsi riskinə səbəb ola bilər. Bu baxımdan, müəllimin rolu daha da aktuallaşır və o, bilik ötürməklə yanaşı, informasiyanın düzgün seçilməsini və qiymətləndirilməsini təmin edən əsas pedaqoji subyekt kimi çıxış edir [3, s. 58-60].

Araşdırma nəticəsində belə qənaətə gəlmək mümkündür ki, gələcəyin təhsil modeli insan (müəllim) və süni intellekt sistemlərinin qarşılıqlı tamamlayıcı fəaliyyəti əsasında formalaşacaqdır. Bu modeldə müəllim avtoritetinin əsasını onun texnoloji biliklərindən daha çox pedaqoji ustalığı, etik dəyərləri, kommunikativ bacarıqları və şagirdlərlə qurduğu keyfiyyətli münasibətlər təşkil edəcəkdir.

Beləliklə, süni intellekt dövründə müəllim nüfuzu itmir, əksinə, yeni pedaqoji reallıqlara uyğun olaraq yenidən formalaşır və daha yüksək səviyyəli, adaptiv və dayanıqlı xarakter alır. Bu transformasiyanın düzgün idarə olunması isə təhsil sisteminin keyfiyyətinin yüksəldilməsi və insan kapitalının inkişafı baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Ədəbiyyat

1. Əhmədov, H. Ümumtəhsil məktəblərində dərstdə müasir təlim metodlarından istifadə rəqabətəqabil təhsil məkanının təmin edilməsi vasitəsi kimi // Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun Elmi əsərləri. – 2025. – № 5. – s. 53–57.
2. Fullan, M., Langworthy M. A Rich Seam: How New Pedagogies Find Deep Learning. – London: Pearson, –2014. – 80 s.
3. Hattie, J. Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement. – London: Routledge, –2009. – 378 s.
4. Holmes, W., Bialik M., Fadel C. Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. – Boston: Center for Curriculum Redesign, –2019. – 48 s.
5. Luckin, R. Machine Learning and Human Intelligence: The Future of Education for the 21st Century. – London: UCL Institute of Education Press, –2018. – 256 s.

6. Luckin, R., Holmes W., Griffiths M., Forcier L.B. Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education. – London: Pearson Education, –2016. – 52 s.
7. Məmmədova, L. Təhsildə rəqəmsal transformasiya və müəllimin yeni rolu // Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun Elmi əsərləri. – 2024. – №3. – s. 45–52.
8. Mishra, P., Koehler M.J. Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge // Teachers College Record. – 2006. – Vol.108, №6. – s.1017–1054.
9. OECD. AI in Education: Challenges and Opportunities for Sustainable Development. – Paris: OECD Publishing, –2021. – 120 s.
10. Quliyeva, S. Təhsildə süni intellekt texnologiyalarının tətbiqi // Təhsil İnstitutunun Elmi əsərləri. – 2022. – №4. – s. 25–31.
11. Redecker, C. European Framework for the Digital Competence of Educators (DigCompEdu). – Luxembourg: Publications Office of the European Union, –2017. – 95 s.
12. Rzayeva, A. Rəqəmsal mühitdə pedaqoji münasibətlər // Təhsil İnstitutunun Elmi əsərləri. – 2023. – №1. – s. 12–19.
13. Selwyn, N. Should Robots Replace Teachers? AI and the Future of Education. – Cambridge: Polity Press, –2019. – 172 s.
14. Siemens, G., Baker R.S. Learning Analytics and Educational Data Mining: Towards Communication and Collaboration // Proceedings of the 2nd International Conference on Learning Analytics and Knowledge. – 2012. – s.252–254.
15. UNESCO. AI and Education: Guidance for Policy-Makers. – Paris: UNESCO Publishing, –2021. – 94 s.
16. Zawacki-Richter, O., Marín V.I., Bond M., Gouverneur F. Systematic Review of Research on Artificial Intelligence Applications in Higher Education // International Journal of Educational Technology in Higher Education. – 2019. – Vol.16, №1. – s.1–27.

Redaksiyaya daxil olub: 15.05.2026